

Hvem husker noget om helligkilder?

Af Siegfred Svane

»Et lidet bøsseskud nordvest om Karup kirke«. Sådan står der i beretningen fra 1638 om kilden »Hellig Øbben« i Vendsyssel, iøvrigt et navn ingen har kunnet tyde oprindelsen til. Altså kører jeg efter Karup kirke. Vejen snor sig i det bakkede landskab, og det er svært at se, hvor den fører hen. Tilmed bliver midterrabbatten stadig højere og vejen mere ujævn og fyldt med vandhuller, hvis dybde er svær at lodde, så jeg bliver noget i tvivl om det tilrådelige i at fortsætte og holder stille for at overveje situationen.

Lidt forude dukker en mand op over bakken. Jeg venter, til han når frem. Han er ældre, hvidhåret, men frisk rødmosset, uden tvivl vant til at færdes

meget i det fri under den høje nordenfjordske himmel. Øjnene er blå og skarpe og studerer den fremmede.

»Kan jeg følge denne vej til Karup kirke«, spørger jeg. Manden ser nøje, næsten gennemtrængende på mig og vognen. Han giver sig god tid. Så kommer det. »Hwa æ dæ'j ma'j frå?« Ansigtet er udtryksløst og forbliver det, da svaret falder. »Jeg er fra København og skulle finde Karup kirke. Kan jeg fortsætte ad denne vej?« Vurderingen af mand og vogn er øjensynlig foretaget og svaret derefter: »Do ka da prø-w!«

Det forekommer mig egentlig meget logisk, da det vil være temmelig vanskeligt at vende vognen på den smalle, opkørte vej, så jeg starter og fortsætter. I bakspejlet ser jeg den gamle blive

– i bakspejlet ser jeg den gamle blive stående og følge mig med blikket ud af øjenkrogen.

– er do slagter?

frit – foretog fra ladeporten derhjemme, men jeg observerer ikke noget, der ved terrænforhold, vandløb eller engdrag synes at indeholde forekomsten af en kilde.

Vi finder frem til en noget bredere sognevej og standser et par kilometer fremme ved en kone, der er i færd med at læsse en mælkejunge på en trillebør. Husmandsstedet ligger i en dalsænkning vel et hundrede meter fra vejen.

Jeg står ud og siger, at jeg søger en helligkilde nær Karup kirke. Konen ser noget uforstående på mig, hvorfor jeg retter det til »en helle kjeld«. Hun tænker sig grundigt om og siger så: »prøv at køre tilbage, til du ser en stor sten tilvenstre, hvor der står »Røllen«. Drej ned ad markvejen. Den er ikke god, men du kan nok køre det meste af vejen til den lille gård. Der bor en mand, på hvis jord, der skal have været en kilde, men om det er den, ved jeg ikke så nøje. Men det er ikke sikkert, han vil snakke med dig, for han bryder sig ikke meget om fremmede.«

Vi kører tilbage, finder stenen og vejen, der ganske rigtig ikke er særlig farbar, så min kone venter i vognen, mens jeg går hen til gården, der synes mennesketom. Jeg råber goddag, men ingen svarer. Så ser jeg i en lavning bag gården i temmelig lang afstand en mand grave. Tilsyneladende er det en længere og ret dyb grøft, der arbejdes på. Da jeg råber igen og slår ud med hånden, kravler han sindigt op af udgravningen og kommer op imod mig.

»Det er et par pæne kalve,« siger jeg og gubber dem i panden, da de to velnærede kviekalve ser på mig med store, duggede øjne og venligt forsøger at slikke min hånd, som jeg har stukket indenfor hegnet til folden, de går i.

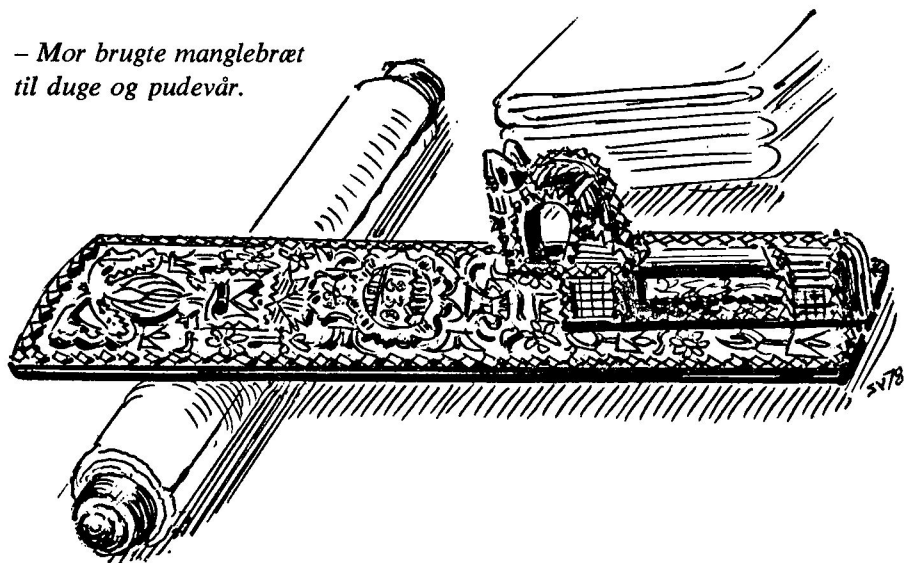
Manden ser lidt på mig. »Æ do slagter?« Jeg forklarer så, at jeg søger »en helle kjeld«. »Kender du den?« Her skal man ikke sige De. »Wel do si Vadet?« På uforfalsket Vendelbo-mål foreslår han nu, at vi skal se kilden, der ligger i en skovomkranset lille eng, hvor vi, efter at min kone og jeg har fundet fotoapparat, dunke og filtre til vandprøver frem, når frem til kildens

udspring. Ejeren viser, at en stor sten med kildens navn er væltet. Han er meget interesseret i, at den rejses igen og villig til at skabe adgang for besøgende Vendsyssels historiske Samfund blev underrettet, og arbejdet er i gang.

Det er et træk fra eftersøgningsarbejdet i undersøgelsen og registreringen af Danmarks helligkilder, der med Tuborgfondets støtte blev indledt sommeren 1976. På spørgsmålet, hvorfor man tager initiativet til en sådan indsats, må svaret blive, at interessen for vore fortidsminder og helligkilderne stammer helt tilbage fra drengene i et af Jyllands på historiske minder meget rige områder, egnen omkring Ejer Bavnehøj, dengang Danmarks højeste punkt, en titel den senere har måttet afgive til den nært beliggende Yding Skovhøj . . . Her findes mange stenminder, dysser, jættestuer, gravhøje, runesten og vejsten med manende indskrifter som »Følg Veyen eller Du faaer en Ulycke«. Her var stier over moser med lytemænd, hvor det ikke var rådeligt for godtfolk at færdes ved nattetide. På den tid – det var før første verdenskrig og før elektricitet havde afløst petroleum og tælleprås-lygter – var hestekraften endnu enerådende indenfor landbruget, og mange gamle skikke og forestillinger prægede livet på landet.

Nær min søster og svogers ejendom fandtes en kilde, hvor man i tørre somre, når brønden gik tør, i stedet hentede vand ved det friskt sprudlende kildelvæld – en helligkilde, sagde min søster, som egnens ældre folk kunne fortælle, man havde besøgt for dårlige øjne, engelsk syge hos børnene og andre svageligheder. Det vakte min interesse. Jeg fik ved min lærers hjælp et par flasker

– Mor brugte manglebræt
til duge og pudevår.

vand indsendt til Steins laboratorium og ventede spændt på svar. Da det kom en måneds tid senere, lød analysen på, at vandet var blødt, alkalisk og særdeles anvendeligt som drikkevand – om mirakelvand talte man ikke. Det var naturligvis en skuffelse, men det betød, at jeg fik lyst til at besøge andre helligkilder og læse om deres historie. Den berømte Sct. Sørenskilde i Ry lå ikke langt borte, og ved den nærliggende Ousted kirke – Danmarks højst beliggende – findes to helligkilder, der begge er knyttet til kirkens historie.

Sagnet fortæller, at en lindorm lagde sig omkring kirken – et sagn, der er fælles for mange danske landsbykirker, men beretningen om kampen mod lindormen adskiller sig væsentligt fra den sædvanlige: at man lader en tyr opføde med sødmælk, og da den har vokset sig stor og stærk, lader man den kæmpe mod lindormen, som den besejrer. Anderledes i Ousted. Her kommer, da sognet er i nød, en fremmed og tilbyder med sin bøsse at skyde lindormen. Hvad ladningen består af omtales ikke, men da lindormen rammes, springer den i stykker, og dens hoved slynges højt i vejret og falder til jorden et langt stykke syd for kirken og frembringer en dyb slugt, hvor en kilde udspringer. Kilden vælder stadig frem med frisk, velsmagende vand. Stedet kaldes »Ma Rams Hvol«, et navn forskerne ikke har en forklaring på. En ældre kone på egnen var sidste sommer, da jeg besøgte kilden, dog ret så prosaisk. Hun mente, at konen på en nærliggende gård, Maren Rasmussen, der sidst i forrige århundrede ønskede vand til ølbrygning og te hentet fra kilden, havde lagt navn til.

Den anden kilde, »Sct. Anna kilde«, der udspringer ved »Kildegaard« kort nord for kirkediget, og som for øvrigt hos Aug. F. Schmidt antages at være den samme kilde som »Ma Rams Hvol«, har i umindelige tider leveret dåbsvand til Ousted kirke. Der findes i dag en ledning fra kilden til kirken, og som den eneste kirke i landet har Ousted kirke en Aquamanile fra 1200-tallet – en vandkande i form af en løve –, der benyttes ved dåbshandlinger i kirken. Kanden var forlangt indsendt til Nationalmuseet, men det lykkedes sognets menighedsråd at få den tilbage.

Til denne kande knytter sig ligeledes lindormesagnet. En nu afdød lærer og lokalhistoriker påpegede, at hanken på kanden dannes af en lindorm, der klamrer sig til løvens manke og forsøger at bide den i nakken, og han så heri en sammenhæng med det gamle sagn.

Ved besøg rundt i landet og samtaler med ældre mennesker, som man må opsoge, hvis man vil gøre sig håb om at finde levende erindring om skikke og traditioner i forbindelse med de gamle helligkilder, har man mange interessante oplevelser. Enkelte af disse kan måske vise, at det er på høje tid at gøre en indsats for at redde så mange som muligt af disse gamle kulturminde fra glemsel og udslettelse.

Efter en radioudsendelse om helligkilderne fik jeg et brev fra Vestsjælland.

Romansk Aquamanile fra ca. 1200. Anvendes som dåbskande i Ousted kirke, Midtjylland.

Vandet har i umindelige tider været hentet i den nærliggende Sct. Anna kilde. Idag er der ledning fra kilden direkte til kirken. Bemærk, at hanken dannes af en lindorm, der bider løven i nakken. Fot. Nationalmuseet.

»Der findes her på gårdens mark en gammel helligkilde, »Sct. Peders kilde«, og vel 100 meter derfra står den hellige hyld, under hvilken de syge og svage sov eller hvilede sig, når de havde besøgt kilden, drukket af dens vand eller behandlet udvortes skrøbeligheder med det hellige vand. Man hængte bandager eller et personligt klædningsstykke som et synligt »offer« til kildens beskytter, i dette tilfælde Sct. Peder. Jeg er 5. generation på gården, og jeg husker, min bedstefar fortalte, der kom folk langvejs fra i håb om at opnå lægedom af kildens vand.« Sådan skrev ejeren af gården.

Man forstår sikkert, at jeg fik lyst til at besøge brevskriveren, og en januar aften nåede jeg frem til den noget ensomt beliggende gård. I det svindende lys stod måneseglet skarpt mod himmelen, der antog en stadig dybere blå tone, men iført gummistøvler fulgtes jeg med ejeren til kildens udløb ved den nærliggende å. Jeg smagte på vandet, der var dejligt frisk, og fyldte en dunk til en vandanalyse.

»Kom«, sagde ejeren, »så skal jeg vise dig den hellige hyld«. Vi fulgtes gennem et krat med hassel og brombær og en mindre plantage af graner og fyr, som for mere end 50 år siden var plantet af ejerens far.

Og der stod den, »den hellige hyld«, arret og vindblæst som en silhouet mod vinterhimlen og det tynde snelag, der dækkede markerne bag det knudrede, gamle træ. Jeg tog om en af de krogede grene med følelsen af forbindelse med fortidens stærke tro på naturens kraft og lægedom, og ejeren og jeg fulgtes tavse tilbage til gården . . .

»Er der folk, der stadig tror på kildernes kraft og besøger dem?«

Det bliver jeg ofte spurgt om. Svaret kan ikke gives i en enkelt sætning. Der lever ældre folk, der som børn af deres forældre er bragt til en af de tradi-

tionsrige kilder for at søge hjælp mod »dårlige øjne«, engelsk syge eller eksem, og i forholdsvis ubemærkethed søges en del kilder også idag.

Ved en jysk kilde udtrykte en rynket og vejrbitd, men frisk virkende ældre kone på min forespørgsel, om den pågældende helligkilde, der havde gammelt ry som virksom mod øjensygdomme, stadig blev søgt af nogen, det sådanne: »A kommer her selv tidlig om morgenen og bader mine øjne, og a ka da læse uden briller endnu.«

Ved en sønderjydsk kilde, der ligger meget naturskønt og i fortiden særlig var søgt for gigt og rheumatisme, fortalte konen i ejendommen, på hvis grund kilden findes, ved mit besøg sidste sommer, at kilden, der ikke fryser til, selv i hård frost, søges som drikkested af vildtet og mange sjældne fugle; måske har de et instinkt for, at vandet har indhold af særlige stoffer. Iøvrigt blev dette misbrugt af jægere, der benyttede sig af, at dyr og fugle samledes her, hvorfor man fik gennemført fredning af omgivelserne.

Til denne kilde, fortalte konen, kom året i forvejen en tysk bil med en dame, der var så medtaget af gigt i fødder og ben, at hun ikke kunne bruge fodtøj, men havde bandager om fødderne. Hun blev hjulpet ud af vognen og henvendte sig med forespørgsel, om hun måtte sidde ved kilden og bade de svage lemmer med vandet fra helligkilden, som hun havde hørt var noget for hendes sygdom. Det fik hun lov til, og efter et par timers forløb og en hvilepause blev hun, efter at have takket konen i huset, atter hjulpet til vogns og kørte.

Et halvt års tid senere, fortalte konen videre, standsede en bil, hun syntes at kende, foran huset. En dame sprang let og ubesværet ud og gik iført almindeligt fodtøj smilende frem og takkede for »kuren« nogle måneder forinden. Hun var fuldstændig rask og var overbevist om, at det skyldtes kraften i kildens vand.

»Ja, men det beviser jo ikke noget«, indvendte en af tilhørerne, da jeg ved et foredrag om helligkilderne fortalte om denne hændelse.

Nej, det beviser ikke noget, og jeg har ingen ønsker om at forsøge at bevise, men kun at berette, hvad jeg ved samtaler med folk rundt i landet får fortalt.

Når jeg har igangsat den løbende registrering og undersøgelse af Danmarks helligkilder, sker det på baggrund af en mangeårig interesse for vore fortidsminder, og fordi jeg, mens tid er, ønsker at bidrage til at belyse en interessant side af kulturlivet fra fjern fortid til vore dage.

Farverige og dramatiske begivenheder omkring helligkilderne og deres opståen er i mange tilfælde sammenvævet med Danmarks historie ned gennem tiderne. Konge og adel, borger og bonde, har valfartet til kilderne i håb om helsebod. At hovedparten af de gamle helligkilder skulle gå glæmsel og ud-

slettelse i møde i løbet af et kort åremål ville være et tab – nationalt og kulturelt.

Hvem husker ?

Når man har sat sig som opgave at gennemføre en undersøgelse og registrering af Danmarks 6-700 helligkilder, hvortil man på en eller anden måde har eller har haft kendskab, er det på forhånd klart, at den i mange tilfælde må foretages på grundlag af forældede, usikre og mangelfulde oplysninger, hvilket naturligvis er betydeligt tidkrævende.

I den oversigt og litteraturfortegnelse over 618 sundheds- og helligkilder Aug. F. Schmidt i 1926 udarbejdede for Foreningen Danmarks Folkeminder, gør forfatteren selv opmærksom på, at de fleste meddelelser om kilderne er fra 1890'erne eller før, hvorfor man må regne med, at mange kilder allerede ved skriftets udsendelse af en eller anden årsag kan være forsvundet.

Mulighederne for at efterspore de gamle kilder må derfor variere betydeligt. Her er det ifølge sagens natur af afgørende betydning at finde frem til lokale folk, der selv kan huske noget om kilderne eller på forskellig måde har hørt noget gennem andre.

Eftersøgningen af den enkelte kilde bliver derved en udfordring og giver anledning til besøg i egne, hvor man ellers ikke ville have ærinde, og i mange tilfælde oplever man en naturskønhed, der ikke netop ligger nær motor- og bilveje.

Påklædningen må være hensigtsmæssig. Man må være forberedt på at trænge gennem underskov og tæt tjørnekrat, vade i moser og sumpede engdrag og risikere at få støvlerne fyldt med vand og mudder, men det er jo en detalje. Så meget større er tilfredsheden, når man opnår det ønskede resultat.

Et eksempel fra eftersøgningen af en gammel helligkilde, der efter ældre optegnelser skulle findes i Sønderjylland syd for Aabenraa, kan – muligvis lidt trættende for andre – illustrere arbejdet:

Det var en smuk midsommer-middagsstund i det skønne land med levende hegn og drøvtyggende køer i frodige kløvervange. Ikke et menneske at se på mark eller vej, indtil en lille »Mascot« dukkede op og drejede ind til en lille ejendom.

Vi fulgte efter, og da en dame hoppede ud af vognen, nåede vi frem og gjorde rede for, hvad vi søgte. Det var en ung lærerinde, ikke gammel på egnen og derfor uden kendskab til lokalhistorie. Efter erfaring spurgte vi derfor, om ikke hun kendte ældre folk, der kunne tænkes at vide noget. Jo, en tidligere lærer med interesse for arkæologi boede i nærheden. Altså af sted til lærer Jensen.

Han blev vækket i sin siesta, men var venlig og bød os indenfor.

Vi motiverer med små variationer baggrunden for henvendelsen. »Helligkilde« eller »Helle Kæld«, som lokalt er et bedre udtryk – er det noget, man har kendskab til?

Jensen beder os tage plads og forlader os for en stund efter at vende tilbage med forskellige notater og en rulle – et større håndtegnet kort – som har breder ud, og idet han viser koter og stednavne, fortæller han, at han har udgravet en boplads fra romersk jernalder nær en lokalitet »Hellebjerg«.

Efter en gennemgang af fundene vender vi tilbage til spørgsmålet »Helle Kjæld«. Mulighederne for forbindelse mellem bjerg og kilde er der, selv om de forekommer os spinkle, og efter at vi endnu engang har indprentet os stedsangivelsen, tager vi med tak afsked.

Efter kortet ud i terrænet. En svag forhøjning i en bygmark *kan* måske være de beskedne rester af »bjerget«, men intet i nærheden tyder på fugtighed endsige på kilder. En ældre dame, der står i sin have lidt frem ad vejen, bliver spurgt. Nej, det har hun ikke hørt noget om, men i hendes hjemegn var der vistnok en kilde. Navnet husker hun dog ikke.

Vi forlader hende med en venlig bemærkning om hendes meget farverige og frodige blomsterbede.

Tilbage ad samme vej. Ikke helt i overensstemmelse med opmålingen findes en mindre bæk. Skulle det være afløbet fra kilden? Ind til en mindre ejendom. Forespørgslen gentaget. Man er nylig flyttet til egnen, men måske er det i nærheden af en større gård, der ligger i en lille lund. Afsted til gården. En stor, velholdt, typisk sønderjydske gård. Gårdspladsen er tom med undtagelse af en – forekommer det mig – velvoksen hund af ubestemmelig race, men temmelig markant udseende.

Jeg hilser venligt på »Trofast«, kanter mig frem til hoveddøren og vover et »hallo«, der bringer manden i gården, lige overtaget efter faderen, oplyser han, frem i døren. Igen en kort forklaring om grunden til besøget.

Han erindrer at have læst et sted om en kilde, men kan ikke finde bogen i flyttegodset. Han har imidlertid et egnskort eller matrikelkort og fremstiller beredvilligt en kopi på en kopieringsmaskine, han benytter i sit arbejde som entreprenør.

Den omtalte bæk synes at have sit udspring i nogle engdrag ca. 1½ km mod øst. Måske er det der, kilden findes.

Vejen fører gennem en ret stor landsby. Ingen ses ved husene eller på gaden. Så når vi kroen. Jeg stopper og går ind i skænkestuen. Den er tom. Kun nogle dovne fluer og en sovende hund tager imod. Jeg slår en hånd i skænken. Så dukker en yngre mand – kromanden formoder jeg – frem i baggrunden. I korthed det sædvanlige spørgsmål: Har du hørt om en »helle kjæld« her i nærheden? »Æ trowr, te den æ under æ huus, Ingeborg ka ett sov. Æ vil gjan væ med te å graw!«

– Ja, var 'et en kjæld, du sa?

han bor i æ lille huus med æ rød tak, du ka se bak æ kro.«

Jeg finder Jes blundende i en liggestol blandt blomsterflor og summende bier. Han ser op, da jeg siger »godaw« og undskylder forstyrrelsen. »Hvor var det du sa, du kom fra? Nåh, Køvvenhavn, ja, var et en kæll, du sa? jo, vi gravede en kæll her omme ved Østergård. Det var før æ krig. Æ var med ved Verdun. Der gravede vi skyttegrav. Det var en slem tid . . .« Jeg var uforsigtig nok til at nævne, at jeg i Verdun havde set et område med de gamle skyttegrave. Jes mindedes gode kammerater, der ikke var mere, og det var ikke muligt at vende tankerne mod erindring om helligkilden. Jeg måtte forsøge noget nyt. »Har du ikke en af dine kammerater her i byen?« »Jo. Jep, han er 91. Han bor ovre i det lille hus, du kan se ved mejeriet, han var også med ved Verdun.«

Vi måtte forlade Jes og hans erindringer og forsøge Jep. Han var til gengæld klar over, hvad vi søgte. »Gå op til korsvejen ved kroen. Lige over for bor Else og Steffen. Han er fra en gård her ude øst på. Æ trowr, te han ved noget.«

Igen videre op til Else og Steffen. Vi bliver modtaget af fruen, der bliver meget interesseret i kildeforskningen. Steffen er ganske vist ikke hjemme, men hvis vi vil sidde ned på havebænken, vil hun hente ham i en gård i nærheden og er væk, før vi kan protestere. Lidt efter kommer de begge, meget optaget af vort ærinde. Steffen mener, at der har været talt om en kilde og viser omhyggelig vej: »Ikke den første vej, og heller ikke den anden vej, – næ . . . lad os nu se, ja, den tredie vej på højre hånd, når du kører øst ud af byen, men husk at dreje først . . . til, ja, til venstre. Så ned ad vejen forbi det hvide hus, og så lidt frem over bakken, så må du hellere spørge efter bækken. Der har været et væld.«

Det er en udbredt opfattelse, at en vandåre under et hus påvirker visse mennesker gennem magnetiske eller elektriske udstrålinger. Kromanden kaldte på sin kone, der noget tilbageholdende bekræftede hans formodninger. Jeg måtte ud fra kendskab til lignende fænomener fra min hjemegn anbefale flytning af soveværelset efter konstatering af, hvor vandåren passerede huset, men måtte iøvrigt skuffe kromanden i troen på, at kilden skulle findes nær huset eller under dette.

På min forespørgsel om der ikke fandtes ældre eller meget gamle folk i sognet var svaret: »Snak med Jes,

Jeg gentager vejledningen, og vi giver os i vej. Vi finder frem til den beskrevne vej og det hvide hus, men ser hverken mennesker eller vandløb. Altså vender vi vognen og kører langsomt mod hovedvejen, lidt ærgerlige.

To mand står lidt inde på marken og taler sammen ved en traktor. Vi må prøve igen. En gang til: hvor vi er fra, hvad vi søger, hvad vi har prøvet. »Har nogen af jer hørt noget om en gammel »helle kæll«?» På forhånd er vi indstillet på svaret, men det var et andet, end vi ventede. »Æ helle kæll. Do ka si en, hvis do gor op po æ bak, bag ved Niels Thomsens gård, en fjerdingvej bag æ by!«

Det lød jo opmuntrende. Tilbage til byen. Hvor ligger Niels Thomsens gård? Vi spørger i et hus og når frem til gården. Den er som uddød. Hallo og alt det. Ingen svarer. Tilbage til huset. Manden er straks villig til at ledsage os tilbage til gården, og det lykkes ham at finde manden eller rettere ejerens far, der bekræfter, at kilden, der idag er vandingssed for kreaturerne, findes efter 5 minutters kørsel ad en noget knudret markvej. Rigtigt, her var kilden ved en lille dam. Vandet var ret klart. Vi tog en prøve. Hvad den viser må vente, men kilden fandtes altså.

Sammenfatning: anvendt 5 timer, godt – talt med 14 mennesker – kilden fundet.

Det vil føre for vidt og ligge uden for denne artikels opgave at bringe flere enkeltheder fra de mange besøg ved kilderne og samtaler med lokale folk. Her skal kun svares kort på et spørgsmål, der ofte stilles:

Hvad kommer der ud af en sådan undersøgelse ?

Undersøgelsen tager sigte på tre områder:

1. et kulturhistorisk
2. et turistmæssigt og
3. et vandteknisk og miljømæssigt.

Den kulturhistoriske del omfatter en ajourføring af den af Aug. F. Schmidt udarbejdede oversigt og litteraturfortegnelse over Danmarks Helligkilder. Den foregår i samarbejde med Dansk Folkemindesamling, i hvis arkiv materialet til slut indgår til fortsat forskning på området.

Den turistmæssige del består i, gennem et samarbejde med lokale kulturudvalg, lokalhistoriske foreninger og arkiver, ejerne af området, hvor kilden er beliggende, og andre specielt interesserede, hvor det skønnes hensigtsmæssigt, at gennemføre en nænsom restaurering af kilden og dens omgivelser og eventuelt ved fredning skabe adgang for publikum til et bevaringsværdigt kulturminde. Sådanne arbejder er mange steder under udførelse. Det må til-

føjes, at en sådan indsats må være af begrænset omfang, da man ialt har kendskab til mellem 600 og 700 kilder, hvoraf mange er forsvundet af forskellige årsager, og en stor del ligger i vanskeligt tilgængelige, ofte sumpede områder fjernt fra vej og sti.

Den vandtekniske del omfatter analyse af vandet fra alle endnu rindende kilder. Disse analyser foretages af Danmarks geologiske Undersøgelse. En gruppe af analyserne fra kilder med særligt ry underkastes til slut en lægevidenskabelig vurdering for om muligt at se, om indholdet af særlige stoffer i vandet kan berettige troen på, at der var lægedom i vandet.

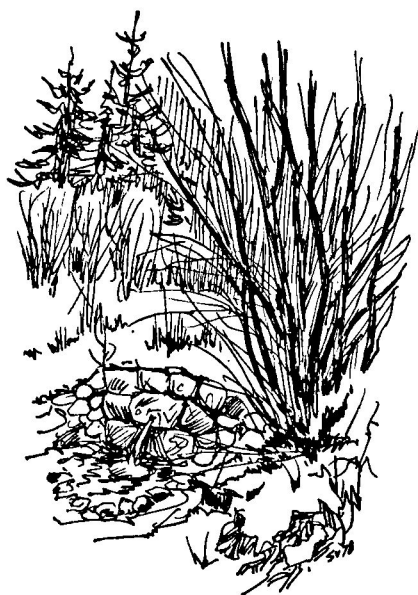
Den miljømæssige del har værdi ved at skabe udvidet kendskab til Danmarks vandressourcer, hvilket får stadig voksende betydning.

Jeg vil gerne ved denne lejlighed sige tak for værdifuld hjælp fra mange meddelere rundt om i landet – en hjælp, jeg er meget glad for, og som jeg håber vil fortsætte. Der er et stykke vej endnu.

Summary

Who remembers anything about Holy Wells ?

Siegfred Svane, who in 1976 started – in cooperation with Dansk Folkemindesamling – a study of Danish holy wells, recounts experiences from field work carried out in connection with the project.

*Tiis væld eller Tofte kilde ved
Tibirke kirke.*